

แบบฝึกทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ เล่มนี้ ได้จัดทำขึ้น เพื่อประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เพื่อเป็นนวัตกรรมในการพัฒนาการอ่านคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียน ซึ่งการอ่านคิดวิเคราะห์เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักการคิดอย่างเป็นระบบ คิดอย่างมีเหตุผล ตลอดจนคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้หลักการประเมินสิ่งที่อ่าน และตัดสินใจว่าสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอ มีเหตุผลน่าเชื่อถือหรือไม่เพียงใด

แบบฝึกทักษะภาษาไทย ชุด การอ่านคิดวิเคราะห์ ประกอบด้วยแบบฝึกทักษะทั้งหมด ๗ เล่ม ดังนี้

เล่ม ๑ การอ่านคิดวิเคราะห์ข่าว

เล่ม ๒ การอ่านคิดวิเคราะห์โฆษณา

เล่ม ๓ การอ่านคิดวิเคราะห์การเล่นพื้นบ้านไทยในนครพนม

เล่ม ๔ การอ่านคิดวิเคราะห์ปริศนาคำทาย

เล่ม ๕ การอ่านคิดวิเคราะห์บทความ

เล่ม ๖ การอ่านคิดวิเคราะห์ตามแนวทาง PISA ๑

เล่ม ๗ การอ่านคิดวิเคราะห์ตามแนวทาง PISA ๒

ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า แบบฝึกทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ ชุดนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจตลอดจนมีทักษะด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดีและเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การอ่านคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการประเมินด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ในระดับต่างๆ

เรื่อง	หน้า
คำนำ.....	๑
สารบัญ.....	๒
คำชี้แจงสำหรับครู.....	๓
คำชี้แจงสำหรับนักเรียน.....	๔
สาระการเรียนรู้ ตัวชี้วัด จุดประสงค์.....	๕
แบบทดสอบก่อนเรียน.....	๖
ใบความรู้ที่ ๑ เรื่อง หลักการอ่านคิดวิเคราะห์.....	๑๑
ใบความรู้ที่ ๒ เรื่อง การละเล่นพื้นบ้าน.....	๑๓
ใบความรู้ที่ ๓ เรื่อง การละเล่นพื้นบ้านไทยในนครพนม....	๑๕
แบบฝึกทักษะที่ ๑ การวิเคราะห์แผนภาพโครงเรื่อง การเล่นหมากรุกโอหล่าง.....	๑๖
แบบฝึกทักษะที่ ๒ การวิเคราะห์คุณค่าและการละเล่น หมากคล่องช้าง.....	๑๙
แบบฝึกทักษะที่ ๓ การอ่านเพื่อวิเคราะห์การละเล่นบั้งขึ้น.	๒๒
แบบฝึกทักษะที่ ๔ การวิเคราะห์และวินิจสารถการเล่น หมากบ้า.....	๒๕
แบบทดสอบหลังเรียน.....	๒๘
บรรณานุกรม.....	๓๓
ภาคผนวก.....	๓๔

๑. แบบฝึกทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๒. แบบฝึกทักษะ เล่มนี้ มีใบความรู้ และภาพประกอบที่เข้าใจง่ายตลอดจนมีกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติในแต่ละเนื้อเรื่องเพื่อเพิ่มทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนให้ดีขึ้น

๓. ศึกษาแบบฝึกทักษะตั้งแต่กิจกรรมแรกถึงกิจกรรมสุดท้ายให้เข้าใจ

๔. อธิบาย แนะนำ ให้นักเรียน ใช้แบบฝึกทักษะ และปฏิบัติตามทุกขั้นตอน ทั้งเนื้อหา คำถาม คำตอบ หรือ แบบทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน

แบบฝึกทักษะภาษาไทย ชุด การอ่านคิดวิเคราะห์ เล่ม ๓
 เรื่อง การละเล่นพื้นบ้านไทยในนครพนม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการอ่านคิดวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ
 ในการวิเคราะห์การละเล่นพื้นบ้าน

ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

๑. อ่านคำแนะนำการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ให้เข้าใจ
๒. ทำแบบทดสอบก่อนเรียน จำนวน ๑๐ ข้อ ใช้เวลา ๑๐ นาที

ในการทำแบบทดสอบ

๓. ศึกษาใบความรู้ในแต่ละเรื่องทำความเข้าใจในเนื้อหาทำแบบฝึก
 ทักษะที่กำหนดให้จนครบทุกกิจกรรมตามลำดับ

๔. ทำแบบทดสอบหลังเรียน จำนวน ๑๐ ข้อ ในเวลา ๑๐ นาที
 ลงในกระดาษคำตอบ

๕. ตรวจสอบคำตอบของแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน
 ทุกคนเพื่อเปรียบเทียบความก้าวหน้า

สาระการเรียนรู้ ตัวชี้วัด

สาระการเรียนรู้

สาระที่ ๑ การอ่าน

มาตรฐาน ท ๑.๑ ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิด เพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหา ในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน

ตัวชี้วัดชั้นปี

ม.๓/๑ อ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองได้ถูกต้องเหมาะสม กับเรื่องที่อ่าน

ม.๓/๒ ระบุความแตกต่างของคำที่มีความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัย

ม.๓/๓ ระบุใจความสำคัญของรายละเอียดของข้อมูลที่สนับสนุน จากเรื่องที่อ่าน

ม.๓/๔ อ่านเรื่องราวต่างๆ แล้วเขียนกรอบแนวคิด ผังความคิด บันทึกรายย่อความ และรายงาน

ม.๓/๕ วิเคราะห์ วิวิจารณ์ และประเมินเรื่องที่อ่านโดยใช้กลวิธีการเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ดีขึ้น

ม.๓/๖ ประเมินความถูกต้องของข้อมูลที่ใช้สนับสนุนในเรื่องที่อ่าน

ม.๓/๗ วิวิจารณ์สมเหตุสมผล การลำดับความและความเป็นไปได้ ของเรื่อง

ม.๓/๘ วิเคราะห์เพื่อแสดงความคิดเห็นโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน

แบบทดสอบก่อนเรียน
แบบฝึกทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์
เล่ม ๓ เรื่อง การอ่านคิดวิเคราะห์การละเล่นพื้นบ้านในนครพนม
กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านคำถามและคำตอบให้ละเอียดแล้วทำเครื่องหมายกากบาท (X) ให้ตรงกับช่องอักษร ก, ข, ค, หรือ ง ลงในกระดาษคำตอบในข้อที่เห็นว่าถูกต้อง

๑. ข้อใดกล่าวถึง “การละเล่น” ได้ถูกต้อง
 - ก. การกระทำเพื่อการเอาชนะ
 - ข. การกระทำเพื่อการแข่งขัน
 - ค. การกระทำเพื่อความสนุกหรือผ่อนคลายอารมณ์
 - ง. เกมการเล่นของผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปี
๒. การละเล่นพื้นบ้านสะท้อนให้เห็นความเป็นไทย ยกเว้นข้อใด
 - ก. ความงดงามของภาษา
 - ข. ความเชื่อ ค่านิยม
 - ค. ประเพณี
 - ง. วัฒนธรรม
๓. สิ่งใดที่มีผลต่อการทำให้การละเล่นไทยเปลี่ยนไปหรือหายไปจากสังคมไทย
 - ก. ค่านิยม
 - ข. ความเป็นอยู่ก็เปลี่ยนแปลงไป
 - ค. การรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา
 - ง. ถูกทุกข้อ
๔. การละเล่น “บั้งขึ้น” เป็นการละเล่นของชนเผ่าใดในจังหวัดนครพนม
 - ก. ชนเผ่าไทยญ้อ
 - ข. ชนเผ่าไทยกะเลิง
 - ค. ชนเผ่าไทยข่า
 - ง. ชนเผ่าไทยแสก

ให้นักเรียนดูภาพประกอบ“การละเล่นพื้นบ้าน”ต่อไปแล้วตอบคำถามข้อ ๕-๖

๕. จากภาพประกอบ “การละเล่นพื้นบ้าน” ข้อความใดกล่าวถึง “ผู้เล่น”ในการละเล่นชนิดนี้ได้เด่นชัดที่สุด

ก. อุปกรณ์การเล่นที่มีไว้	ใช้ไม้ไผ่ลำตรงตัดมานี้
ขนาดก็พอเหมาะกับมือชี้	ความยาวที่ห้าสิบถึงหกสิบห้าเซน
ข. และใช้ไม้เดียวกันตัดสั้นเข้า	เจาะร่องดินแล้วเอาวางให้เห็น
ใช้ไม้ยาวจัดผ่านจนกระเด็น	เป็นการเล่นหมากอีที่มีมา
ค. เล่นได้ทั้งเป็นทีมและคนเดียว	เวลาเล่นมีชื่อเกี่ยวข้องกันหนา
หมากคั้นนั้นใช้ไม้ยาวจัดขึ้นมา	ส่งไม้สั้นผ่านสายตาไปไกลไกล
ง. อีกหมากเตะไม้ยาวเตะไม้สั้น	เพื่อส่งมันลอยละลิวไกลเข้าไว้
ส่วนหมากเตะก็เตะกระดอนไป	หลายหลายครั้งจึงได้กำหนดดี

๖. ข้อความใดต่อไปนีที่ผู้เขียนต้องการสื่อให้รู้ว่าการละเล่นชนิดนี้สามารถเล่นเป็นทีมได้

- ทำให้เกิดความสนุกเกิดทักษะ
- เพิ่มพละกำลังขาได้อีกเล่า
- วิ่งว่องไวบริหารปอดช่วยกล่อมเกล
- สามัคคีในหมู่เฮาชาวนครพนม

ก. ประเพณีงานแต่งงาน
ข. ประเพณีงานศพ
ค. ประเพณีงานบวช
ง. ประเพณีงานบุญพระเวส

ก. หมาก หมายถึง ชื่อเรียกปาล์ม ผลรูปไข่ออกเป็นทะลาย เมล็ดมีรสฝาด ใช้กินกับ
ปูนและพลูซึ่งรวม เรียกว่า กินหมาก

ข. พลู หมายถึง ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง ใบรูปหัวใจ มีกลิ่นเฉพาะ รสเผ็ดร้อน ใช้กินกับ
หมาก และทำยาได้

ค. ยา หมายถึง ใบยาสำหรับสูบ ที่ห่อเป็นมวนด้วยกระดาษสีขาว

ง. ถูกทุกข้อ

๙. การละเล่นใดต่อไปนี่ที่ไม่ต้องใช้อุปกรณ์ในการเล่น

- ก. มอญซ่อนผ้า รีรีข้าวสาร เดินกะลา
- ข. ตีจ๊ับ งูกินหาง กาฬไช
- ค. ตีจ๊ับ งูกินหาง ขี่ม้าส่งเมือง
- ง. ตีจ๊ับ มอญซ่อนผ้า กาฬไช

๑๐. “จุฬา , วงเดือน, บุษบัน, ปักเป้า, งู” เป็นชื่อประเภทของการละเล่นชนิดใด

- ก. การละเล่นมอญซ่อนผ้า
- ข. การละเล่นว่าว
- ค. การละเล่นกะลา
- ง. การละเล่นขี่ม้าส่งเมือง

กระดาษคำตอบแบบทดสอบก่อนเรียน
เล่ม ๓ การอ่านคิดวิเคราะห์การละเล่นพื้นบ้านไทยในนครพนม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

คำชี้แจง : ให้นักเรียนพิจารณาคำตอบที่ถูกที่สุด แล้วทำเครื่องหมาย (X) ลงในช่องที่ตรงกับ
ตัวอักษร ก, ข, ค, ง

ตัวเลือก				
ข้อ	ก	ข	ค	ง
๑				
๒				
๓				
๔				
๕				
๖				
๗				
๘				
๙				
๑๐				

ใบความรู้ที่ ๑

เรื่อง หลักการอ่านคิดวิเคราะห์

การอ่านคิดวิเคราะห์ หมายถึง การอ่านหนังสือ บทความ หรือสื่อต่างๆแล้วนำมาพิจารณา ส่วนประกอบทั้งหมดเป็นส่วนย่อยๆ เพื่อหาสาระสำคัญในเนื้อหาจากเรื่องที่เราอ่านอย่างมีเหตุผล

ความสำคัญและประโยชน์ในการอ่านคิดวิเคราะห์

๑. ช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพทั้งหมดของงานเขียนแต่ละชิ้น เป็นส่วนรวมว่ามีอะไร ประกอบอยู่ในลักษณะใด อีกทั้งมองเห็นความสัมพันธ์ของข้อความแต่ละส่วนว่ามีความสัมพันธ์ และประกอบกันเข้ามาเป็นงานเขียนแต่ละชิ้นได้อย่างไร
๒. ช่วยให้ผู้อ่านเกิดทักษะในการอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ สามารถเลือกได้ว่าอะไร ควรอ่านหรืออะไรอ่านผ่าน ๆ หรืออ่านอย่างตั้งใจอย่างละเอียด เพื่อจะได้เป็นความรู้ ความคิด และพัฒนาปัญญา
๓. ช่วยให้ผู้อ่านเพิ่มประสิทธิภาพการอ่านให้แก่ตนเองและทำให้เกิดความรัก ความชื่นชม ความซาบซึ้ง อีกทั้งเล็งเห็นคุณค่าของงานเขียน
๔. ช่วยให้ผู้อ่านนำเอาวิธีการและผลจากการอ่านมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตหรือใช้ แก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตได้

การอ่านคิดวิเคราะห์

การอ่านคิดวิเคราะห์เป็นการอ่านพิจารณาใคร่ครวญส่วนประกอบของเรื่องที่เราอ่าน อย่างละเอียดในด้านรูปแบบ เนื้อหา การนำเสนอเนื้อหา และการใช้ภาษา มีแนวทาง ในการอ่าน ดังนี้

๑. พิจารณารูปแบบ การพิจารณารูปแบบของเรื่องที่เราอ่านหรืองานเขียน เป็นการ พิจารณาลักษณะของงานเขียนว่าเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรอง พิจารณาประเภทของงานเขียน ว่าเป็นสารคดี หรือบันเทิงคดีประเภทใด
๒. พิจารณาเนื้อหา การพิจารณาเนื้อหา เป็นการอ่านเพื่อแยกแยะว่าข้อความใด เป็นใจความสำคัญ ข้อความใดเป็นการขยายความ ข้อความใดเป็นข้อเท็จจริง ข้อความใด เป็นข้อคิดเห็น หรือความรู้สึกรักของผู้เขียน

๓. การพิจารณาการนำเสนอเนื้อหา การพิจารณาการนำเสนอเนื้อหา เป็นการพิจารณาการตั้งชื่อเรื่อง การนำเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่องว่ามีวิธีการอย่างไร

๔. พิจารณาการใช้ภาษา การพิจารณาการใช้ภาษา เป็นการพิจารณาระดับภาษา การใช้คำ ประโยค สำนวนโวหารและความเปรียบเพื่อสื่อความหมายที่ผู้เขียนต้องการ

หลักการอ่านคิดวิเคราะห์

๑. แยกแยะส่วนที่เป็นสาระสำคัญและส่วนขยายความ การเขียนหนังสือ ผู้เขียนจะเขียนใน ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นสาระสำคัญ และส่วนขยายความซึ่งอาจจะเป็น การอธิบายหรือยกตัวอย่างประกอบการอ่านอย่างวิเคราะห์นั้นผู้อ่านจะต้องค้นหาส่วนที่เป็น สาระสำคัญที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ เพื่อจะได้เข้าใจจุดประสงค์ที่แท้จริงของผู้เขียน

๒. แยกแยะส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็นในงานเขียนต่างๆ นอกจาก ผู้เขียนจะนำเสนอข้อมูลส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงแล้ว บางครั้งผู้เขียนอาจสอดแทรกข้อคิดเห็น เพื่อแสดงมุมมองและทัศนะส่วนตัวอันจะทำให้งานเขียนน่าสนใจและน่าอ่านยิ่งขึ้นแต่ใน ข้อคิดเห็นนั้นๆอาจแฝงไว้ด้วยค่านิยมส่วนตัว ความเชื่อ หรือ อคติต่างๆของผู้เขียน ซึ่งผู้อ่าน จะต้องพิจารณาว่าความคิดเห็นของผู้เขียนตั้งอยู่บนเหตุผลที่ถูกต้องหรือไม่ ควรเห็นด้วยกับ ผู้เขียนหรือไม่การอ่านประเภทนี้จึงต้องอาศัยประสบการณ์อ่านอย่างมาก

กระบวนการคิดวิเคราะห์

ขั้นที่ ๑ รวบรวมข้อมูล คือ การรับรู้เรื่องที่อ่าน ทำความเข้าใจความหมายของคำ วลี ประโยค ข้อความที่อ่าน

ขั้นที่ ๒ คิดวิเคราะห์ คือ การจำแนกจับใจความสำคัญเรื่องที่อ่าน ตอบคำถาม ที่ เกี่ยวข้องกับเรื่องที่อ่านได้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ผลเป็นอย่างไร

ขั้นที่ ๓ สรุปสาระที่อ่าน เป็นการสังเคราะห์ข้อมูลจากการอ่านสรุปและประเมินสิ่งที่ อ่าน

ขั้นที่ ๔ ประยุกต์และนำไปใช้ เป็นการนำผลที่เรียนรู้จากการอ่านไปปฏิบัติ อย่างเหมาะสม

ใบความรู้ที่ ๒

เรื่อง การละเล่นพื้นบ้านไทย

การละเล่นพื้นบ้านไทย

การละเล่นพื้นบ้านเป็นกิจกรรมนันทนาการประเภทเกม ที่สามารถส่งเสริมและพัฒนา
อารมณ์สุข สนุกสนาน การละเล่นพื้นบ้านของไทยเป็นกิจกรรมที่ยอมรับร่วมกันในสังคมว่าเป็น
ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง การละเล่นพื้นบ้านเป็น
กิจกรรมที่เน้นความสนุกสนานไม่เน้นการแข่งขัน จึงมีคุณค่าและมีส่วนสำคัญในการหล่อหลอม
พฤติกรรมโดยเฉพาะกับเด็กเล็กซึ่งเป็นที่รวม ทั้งเป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์ทางสังคมให้กับ
เด็ก ทำให้เด็กไทยประสบความสำเร็จในการเล่นจนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่า
ของตนเอง กล้าคิด กล้าแสดงออก รู้จักการปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข อีกทั้ง
ยังช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยการรอย การช่วยเหลือ การแบ่งปันและการเป็นผู้นำผู้ตามสิ่ง
เหล่านี้เป็นผลที่จะเกิดโดยตรงจากการละเล่นของเด็กที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตและพฤติกรรมทาง
สังคมของเด็กวัยนี้ ที่ต้องเสริมสร้างพัฒนาการให้พร้อมในการเจริญเติบโตและการเรียนรู้ใน
ระดับสูงขึ้นไป

ความหมายของการละเล่นพื้นบ้านไทย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายของคำว่า
การละเล่น” “เล่น” และ “พื้นบ้าน” ไว้ดังนี้

“การละเล่น” หมายถึง มหรสพการแสดงต่าง ๆ เพื่อความสนุกสนาน รื่นเริง “พื้นบ้าน”
หมายถึง เฉพาะถิ่น เช่น ของพื้นบ้าน มักใช้เข้าคู่กับคำว่าพื้นเมือง
เป็นพื้นบ้านพื้นเมือง

“เล่น” หมายถึง ทำเพื่อสนุกหรือผ่อนคลายอารมณ์ เช่น เล่นเรือ เล่นดนตรี
การแสดง เช่น เล่นโขน เล่นละคร เล่นงานเหมา สาละวน หรือหมกมุ่นอยู่กับสิ่งใด ๆ
ด้วยความเพลิดเพลินเป็นต้น เช่น เล่นกล้วยไม้

ความสำคัญ คุณค่า และประโยชน์ของการละเล่นพื้นบ้านไทย

การละเล่นพื้นบ้านเป็นการเล่นที่สืบทอดกันมาแต่โบราณโดยเฉพาะเด็กๆจะนิยมเล่นกันมาก เด็กสมัยก่อนจะเรียนรู้การละเล่นโดยไม่มีการเรียนการสอน การละเล่นพื้นบ้านไม่ว่าของภาคใดล้วนเป็นประโยชน์ เพราะการละเล่นทำให้เด็กได้เคลื่อนไหวได้ออกกำลังกายเกิดความคล่องแคล่ว ว่องไว ฝึกความอดทน ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ฝึกการสังเกตมีปฏิภาณไหวพริบ สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ พร้อมทั้งเกิดความสนุกสนานการละเล่นจึงถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของเด็ก ในปัจจุบันโรงเรียนควรที่จะนำเอาการละเล่นพื้นบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเชื่อมโยงสู่การเรียนรู้ โดยเฉพาะการละเล่นพื้นบ้านควรให้เยาวชนรุ่นหลังได้เรียนรู้และอนุรักษ์ไว้ซึ่งการละเล่นพื้นบ้านเป็นกิจกรรมรู้จักความยุติธรรม รู้จักการให้การรับและช่วยพัฒนากล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ให้เจริญเติบโต ผ่อนคลายความตึงเครียด

ลักษณะของกิจกรรมบันเทิงที่จัดอยู่ในการละเล่น ได้แก่

๑. การแสดง หมายถึง การละเล่นที่รวมทั้งที่เป็นแบบแผนและการแสดงทั่วไปของชาวบ้านในรูปแบบการร้องการบรรเลงการฟ้อนรำซึ่งประกอบด้วย ดนตรี เพลง และนาฏศิลป์

๒. มหรสพ หมายถึง การแสดงที่ฝ่ายบ้านเมืองจะเรียกเก็บค่าแสดงเป็นเงินภาษีแผ่นดินตามพระราชบัญญัติที่กำหนดไว้ ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๐๔ เป็นต้นมา ประกาศมหรสพว่าด้วยการละเล่นหลายประเภท ดังนี้ ละคร จั้วหุ่นหนังต่างๆ สักวา เสภา ลิเก กลองยาว ลาวแพน มอญรำและทวายรำ พิณพาทย์ มโหรี กลองแขก คุฤห์สัสดศพ และจำอวด

๓. กีฬานันทนาการ คือ การละเล่นเพื่อความสนุกสนานตามเทศกาลและเล่นตามฤดูกาล และการละเล่น เพื่อการแข่งขัน หรือกิจกรรมที่ทำตามความสมัครใจในยามว่าง เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และ ผ่อนคลายความตึงเครียด

ใบความรู้ที่ ๓ เรื่อง การละเล่นพื้นบ้านไทยในจังหวัดนครพนม

การละเล่นพื้นบ้านไทยในจังหวัดนครพนม

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าอยู่หัว (๒๕๔๒ : ๑๓๗ - ๑๘๖) ได้กล่าวถึงการละเล่นพื้นบ้านในจังหวัดนครพนม ดังนี้

การละเล่นพื้นบ้านของจังหวัดนครพนมนิยมเล่นในหมู่เด็กและผู้ใหญ่เป็นการแสดงออกเพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน บั่นเท็งใจ มีความสามัคคีในหมู่คณะ อีกทั้งแฝงข้อคิดและเกิดประโยชน์ในการเล่นในหลายๆ ด้าน เช่น การออกกำลังกาย การแสดงความสามารถ การตัดสินใจ การยอมรับในกติกา รวมถึงการผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน ด้วยการตั้งชื่อการละเล่นแต่ละประเภท มักจะเรียกว่า “หมาก” นำหน้าเสมอ เช่น หมากอี หมากเก็บ หมากเสือกินหมู หมากคล้องช้าง หมากโอหล่าง หมากช่าง หมากบ้า เป็นต้น ทั้งๆ ที่การเล่นบางประเภทจะไม่เกี่ยวข้องกับหมากที่ชาวบ้านใช้กินเลย คำว่า “หมาก” เป็นคำที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวอีสานมานาน การเรียกชื่อผลไม้ทุกชนิด มักจะเรียกคำว่า “หมาก” นำหน้า เช่น หมากไฟ หมากต้อง(กระท้อน) หมากเฟื่อง หมากม่วง หมากอี (ฟักทอง) หมากนาว เป็นต้น ดังนั้นคำว่า “หมาก” อาจมาจากกลเม็ดหรือกลวิธี ที่จะต่อสู้กันในการเล่นก็น่าจะเป็นได้ อีกประการหนึ่งการเล่นของเด็กหรือการเล่นผู้ใหญ่ในจังหวัดนครพนมนั้น ส่วนใหญ่จะมีคำว่าหมากนำหน้า นอกจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นอาจมีเหตุผลเพิ่มเติมในเรื่องวัสดุที่นำมาประกอบการเล่น อาจใช้ผลไม้ที่อยู่ใกล้ตัวมาแก้ปัญหาก็ได้ การเล่นหมากโอหล่างก็ใช้หมากหิน (หินห้อนเล็กๆ) มาใช้แทนเบี้ย หรือใช้เม็ดหมากขาม (เมล็ดมะขาม) แทนเบี้ย หรือหินก็ได้ คำว่าหมากโอหล่างจึงมีหมากนำหน้า

การละเล่นบางประเภทจะนิยมเล่นกันในงานศพ โดยเฉพาะคนสูงวัยในหมู่บ้านจะมีข้อห้ามนำไปเล่นในงานมงคลอื่นๆเป็นอันขาด ห้ามนำไปเล่นนอกเหนือจากงานศพถือว่า “ชะล่า หมายถึง หมายถึง ผิดประเพณี,ผิดครรลองคลองธรรม”จะถูกตำหนิจากผู้รู้หรือผู้ใหญ่ก็ได้

แบบฝึกทักษะที่ ๑

เรื่อง การวิเคราะห์แผนภาพโครงเรื่องการเล่นหมากโอหล่าง

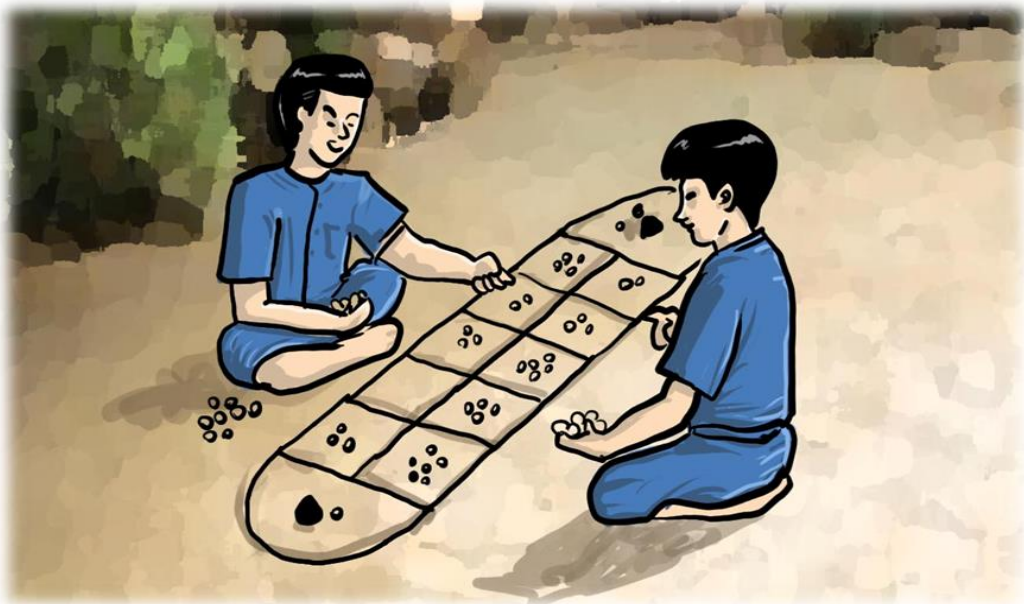

คำชี้แจง

ให้นักเรียนอ่านการเล่นพื้นบ้าน “หมากโอหล่าง” แล้ววิเคราะห์แผนภาพโครงเรื่องตามหัวข้อที่กำหนดให้

หมากโอหล่าง

การเล่นที่มีมาหมากโอหล่าง
เม็ดโตเท่าหัวแม่มือต้องใส่ใจ
นำก้อนหินหรือวัสดุที่ใหญ่กว่า
แล้วหาไม้กระดานที่เราใช้
ทำสิบช่องสองข้างอย่างละห้า
นำก้อนกรวดห้าก้อนนำมาวาง
ส่วนท้ายของตารางทำเป็นครึ่ง
มีค่าก่อนละห้าคะแนนนางคราญ
ก่อนจะเล่นต้องหาใครได้เล่นก่อน
หรือจะเป่าขลุ่ยส่งมือพลัน

นำกรวดบ้างหินบ้างคัดเลือกไว้
ห้าสิบเม็ดเป็นเบี้ยได้อย่างพอดี
นำเอามาสองก้อนได้หมากกะโปกนี้
เอาถ่านที่สีดำขีดตาราง
ผู้เล่นมาสองคนคนละข้าง
ในตารางสิบช่องตามต้องการ
วงกลมซึ่งวางก้อนหินไว้ทุกด้าน
ถ้าอยากสนุกสนานลองเล่นกัน
ฟังสังวรจับไม้สั้นไม้ยาวนั้น
ใครชนะเป็นอันเล่นก่อนใคร

ประโยชน์และข้อคิดจากการเล่น
 ทั้งพ่อแม่คนใกล้ชิดวางแผนไป
 เพราะขณะที่พ่อแม่ทำงานอยู่
 จากสายตาเฝ้ามองไม่กังวล
 เพื่อให้เด็กได้ใช้ซึ่งความคิด
 คิดคำนวณเบี่ยงกองใดที่สำคัญ
 เป็นการสร้างความเพลิดเพลินดีที่สุด
 มีเวลาทำงานได้เป็นอาจณ
 อนุรักษกันไว้เถอะน้องพี่
 ร่วมสืบสานสืบทอดตลอดไป

เขาใช้เป็นกุศโลบายของผู้ใหญ่
 ไม่อยากให้ลูกหลานเล่นชุกชน
 ก็ต้องดูแลไปไม่ให้พัน
 เลยคิดกลเป็นเกมให้เล่นกัน
 เพื่อพิชิตในเกมอย่างสุขสันต์
 เมื่อเรียงไปทางใดนั้นได้ตบกิน
 ผู้ใหญ่ก็เร่งรู้ดเป็นนิจสิน
 เพราะเด็กทั้งสี่เล่นกันอย่างสนใจ
 จะได้มีการละเล่นต่อไปได้
 เพื่อให้คงอยู่คู่นครพนม

ที่มา : ภาพ <http://www.sawasdeenakhonphanom.com>

สืบค้นเมื่อ ๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง จิระนันท์ เชื้อดวงผุย

วิเคราะห์แผนภาพโครงเรื่อง

๑. ชื่อการเล่น

.....

๒. จำนวนผู้เล่น

.....

๓. สถานที่เล่น

.....

๔. อุปกรณ์การเล่น

.....

๕. เหตุการณ์ (ลำดับวิธีการเล่นหมากโอหล่าง)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๖. ประโยชน์ของการเล่นหมากโอหล่าง

.....

.....

แบบฝึกทักษะที่ ๒

เรื่อง การอ่านวิเคราะห์คุณค่าการละเล่นหมากคล่องช้าง

คำชี้แจง

ให้นักเรียนอ่านการละเล่นพื้นบ้าน “หมากคล่องช้าง” แล้ววิเคราะห์คุณค่าของการละเล่นที่กำหนดให้

หมากคล่องช้าง

การละเล่นของเราชาวอีสาน
หมากคล่องช้างก็เล่นกันได้ในครา
ไปช่วยงานร่วมประสานกันเข้าไว้
และถ้าหากอยากคุ้นเคยกันและกัน
เพราะว่าใช้เป็นสื่อในการสร้าง
หรือหยอกล้อให้เจ้าภาพคลายโศกา
อุปกรณ์ที่ใช้ผ้าขาวม้า
หรือผลไม้กล้วยแตงกวาหามาพล้น
ข้าวเหนียวผลไม้ใช้เป็นอาหารช้าง
แยกหญิงชายฝ่ายละสองคนขึ้นไป
ว่าฝ่ายไหนจะได้เป็นฝ่ายคล่อง
หรืออาจจะสลับเปลี่ยนเพื่อแบ่งปัน

มีมานานเป็นสิ่งดีล้วนมีค่า
มีงานศพขึ้นมาชวนกันพล้น
ทั้งใกล้ไกลล้วนพี่น้องกันทั้งนั้น
เธอและฉันสาวหนุ่มชุ่มมูรา
ความผูกพันกันบ้างตามประสา
เขาก็หาหมากคล่องช้างมาเล่นกัน
ให้นำมาหนึ่งผืนข้าวเหนียวปั้น
มีแค่นั้นหาไม่ยากหรือขวัญตา
และก่อนเล่นแบ่งช้างกันก่อนหนา
ได้ทำการเจรจาตกลงกัน
อีกฝ่ายต้องเป็นช้างไม่เหิน
ความสนุกสนานสันต์กันทุกคน

เมื่อเริ่มเล่นให้น้ำผ้าขาวม้า
 บ่วงต้องอยู่กลางผ้าใช้เป็นกล
 แห่ที่ต้องเหลือไว้คือชายผ้า
 ดึงมัดแขนฝ่ายข้างไว้ได้ตั้งใจ
 และสิ่งที่เอาไว้ใช้ล่อข้าง
 วางตรงข้ามกับข้างอย่าประวิง
 เพราะฝ่ายชายต้องใช้มือไปสอด
 ฝ่ายหญิงก็ร่วมกันใช้พลัง
 เมื่อมัดแล้วก็มาถามเรื่องความรัก
 อยู่กับใครที่ไหนเล่าหะชายชาญ
 อาจรักอยู่กับคนนั้นหรือคนนี้
 และผลัดกันหมุนเวียนจนพอใจ

เพื่อเอามาทำเป็นบ่วงให้ได้ผล
 ให้ฝ่ายข้างสอดแขนคั่นหยิบข้าวไป
 ทั้งสองข้างนี้แห่ละนาเพื่ออาศัย
 เมื่อมัดได้ถามอะไรตอบตามจริง
 ที่กล่าวมาหลายอย่างได้ทุกสิ่ง
 หากว่าหญิงเป็นฝ่ายดึงพึงระวัง
 เพื่อเล็ดลอดหาอาหารดังมุ้งหวัง
 มัดแขนข้างไว้ตั้งใจต้องการ
 ว่าสมักรักใคร่ใจประสาน
 ช่วยเพิ่มความสนุกสนานต้องตอบไป
 จนเป็นที่ถูกฤทัยจึงปล่อยได้
 เป็นการละเล่นที่มีในท้องถิ่นเรา

ที่มา : ภาพ <http://www.sawasdeenakhonphanom.com>

สืบค้นเมื่อ ๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง จีระนันท์ เชื้อดวงผุย

ให้นักเรียนเติมคำลงในช่องว่างให้สมบูรณ์

วิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์

วิเคราะห์คุณค่าด้านเนื้อหา

วิเคราะห์คุณค่าด้านสังคม

แบบฝึกทักษะที่ ๓

เรื่อง การอ่านเพื่อวิเคราะห์การละเล่นบั้งขึ้น

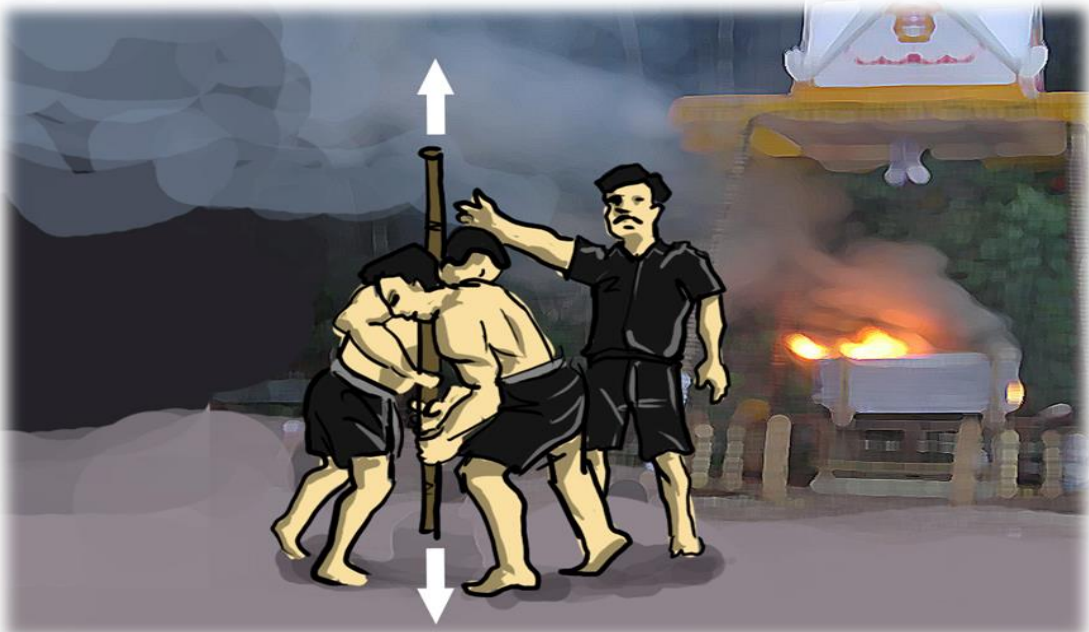

คำชี้แจง

ให้นักเรียนอ่านการละเล่นพื้นบ้าน “บั้งขึ้น ” แล้ววิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหา การใช้ภาษาของการละเล่นที่กำหนดให้

บั้งขึ้น

บั้งขึ้นการละเล่นของไทยแสดก
มีในบ้านอาจสามารถมานานเนา
แต่ก็มีประเพณีที่ดีเด่น
โอกาสเล่นขณะเผาศพเขานิยม
ใช้ผู้เล่นสามคนเพียงเท่านี้
และผู้เล่นสองคนแข็งแรงไป
อุปกรณ์ก็หากระบอกไม้ไผ่
ข้อสุดท้ายความหมายสำคัญมี
ไปหามาให้ได้ครบเจ็ดก้อน
ให้หมอครูท่องคาถาเจ็ดจบครัน

มองดูแปลกแหวกแนวชาวบ้านเขา
เป็นชาวเผ่าชนกลุ่มน้อยในนครพนม
การละเล่นบั้งขึ้นที่สั่งสม
ไฟลูกไหม้คล้ายทุกข์ตรมในจิตใจ
หมอครูหนึ่งคนที่มีคาถาไว้
กดบั้งลงให้ได้ในทันที
ยวสามปล้องเจาะข้อไปเหลือไว้ที่
หาถ่านไฟจากที่เผาศพกัน
ซึ่งแต่ก่อนมีใน฼าปนสถานนั้น
เป่าที่ถ่านเป็นอันเสร็จพิธี

ให้คัดเลือกชายหนุ่มที่แข็งแรง
หรือกางเกงขาสั้นก็ยิ่งดี
โดยผู้เล่นจัดประทับเข้ากับบ่า
ปากกระบอกตั้งแนวตั้งเป็นสำคัญ
จากนั้นนำถ่านที่ทอ้งคาถาไว้
ปิดปากบั้งกดลงไม่ยากเย็น
แล้วสั่งให้ผู้เล่นทั้งสองกด
แต่เหมือนกับว่าบั้งมีชีวิ
เมื่อเหตุการณ์เป็นไปในเช่นนี้
เหมือนวิญญูณผู้ตายล่องลอยไป
การละเล่นแบบนี้ให้คติธรรม
มีข้อคิดว่าชีวิตที่อยู่กัน
ส่วนทางโลกยังให้ความเพลิดเพลิน
เพราะฉะนั้นรักษาไว้ซึ่งกายา

ถอดเสื้อแสงเหลือไว้ผ้าเตี่ยวนี้
หมอครุ่นมือบไม่ไผ่ให้ไปปล้น
ซ้ายหรือขวาที่ถนัดเหมือนกันนั้น
ไม่ไผ่นั้นห่างจากพื้นสามสิบเซน
ใส่ลงไปในกระบอกให้ผู้เล่น
โยกหมุนวนให้เป็นชิงพริ
เพื่อบั้งลดลงดินให้ได้
ลอยพันปฐพีน่าแปลกใจ
เหล่าญาติมิตรน้องพี่สบายใจได้
สู่สวรรค์ภาลัยไม่ห้วงกัน
เพื่อได้นำไปใช้ให้สุขสันต์
ย่อมมีวันขึ้นลงตลอดเวลา
แต่ก็ยังต้องเผชิญโรครภัยหนา
ให้แข็งแรงโรคไม่กล้ากราย

ที่มา : ภาพ <http://www.sawasdeenakhonphanom.com>

สืบค้นเมื่อ ๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง จีระนันท์ เชื้อดวงมุข

ให้นักเรียนตอบคำถามตามรูปแบบการวิเคราะห์ ดังนี้

๑. การละเล่นพื้นบ้าน “บั้งขึ้น” ผู้แต่งใช้รูปแบบชนิดใดในการแต่ง

.....

๒. ให้นักเรียนพิจารณา แล้วตอบคำถาม ยกตัวอย่างตามหัวข้อดังต่อไปนี้

๒.๑ ข้อความใดเป็นข้อเท็จจริงในการละเล่นพื้นบ้าน “บั้งขึ้น”

.....

.....

.....

.....

๒.๒ ข้อความใดเป็นข้อคิดเห็นในการละเล่นพื้นบ้าน “บั้งขึ้น”

.....

.....

.....

.....

๒.๓ ข้อความใดเป็นความรู้สึกของผู้เขียนการละเล่นพื้นบ้าน “บั้งขึ้น”

.....

.....

.....

.....

๓. ให้นักเรียนพิจารณาระดับภาษาที่ใช้ในการละเล่นพื้นบ้าน “บั้งขึ้น”

.....

.....

.....

แบบฝึกทักษะที่ ๔

เรื่อง การวิเคราะห์และวิจารณ์การเล่นหมากบ้ำ

คำชี้แจง

ให้นักเรียนอ่านการเล่นพื้นบ้าน “หมากบ้ำ” แล้ววิเคราะห์และวิจารณ์ของการเล่นที่กำหนดให้

หมากบ้ำ

การเล่นของเด็กโตทั้งชายหญิง
เพราะอาศัยความแม่นยำกันนะเธอ
อุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่น
นำมาเรียงหน้ากระดานทีละอัน
นำหมากบ้ำที่เรียกว่า “อีเคย”
หากล้มลงให้ถือว่ามันเป็น
เมล็ดมะค่าโมงนั้นเราหาได้
ชาวบ้านที่อยู่ริมโขงไม่เกรงกริ่ง
ปัจจุบันเป็นของที่หายาก
ไม่มีใครสืบทอดให้กระทำ

ถือเป็นสิ่งท้าทายได้เสมอ
ชวนเพื่อนเกลอมาเล่นหมากบ้ำกัน
ท่านเคยเห็นเมล็ดมะค่าโมงไหมเล่า
ความห่างนั้นประมาณสี่ถึงห้าเซน(ติเมตร)
อย่านิ่งเฉยยิ่งให้ถูกในการเล่น
รายได้ของผู้เล่นในฝ่ายยิ่ง
จากการไหลตามน้ำมากับทุกสิ่ง
ไม่เฉยนิ่งนำมาเล่นเป็นประจำ
การเล่นจึงหายจากไม่กรายกล้า
เลยสูญไปไม่นำมาเล่นกัน

ในการเล่นจะหลายคนหรือเล่นเดี่ยว
ตัวลงทุนเรียกว่า “กุ่ม” วางลงพลัน
การลงทุนถ้าลงตาละหมาก
ลงตาละหมากแต่ค่าสองด้วยมันใจ
ใครเคยเล่นกติกาคงเคยรู้
ยิ่งประโยชน์ที่เล่นเป็นสำคัญ
สนุกสนานเพลิดเพลินเป็นอย่างยิ่ง
รู้แพ้ชนะรู้กติกาที่น่าชื่นชม
ประสาทตาสัมพันธ์กับประสาทมือ
ช่วยสืบทอดใกล้สูญหายได้ประวิง

ก็ไม่เกี่ยวเล่นได้กันทั้งนั้น
เอาหมากติดอี่เคยนั้นหมุนตีไป
เรียก “อี่เด็ด” ไม่มากลงทุนไว้
เรียก “อี่ที” เข้าได้ใช้เรียกมัน
พิเคราะห์ดูชื่อเรียกหลากหลายนั้น
สารพันผ่อนคลายในอารมณ์
เด็กชายหญิงได้เล่นเห็นเหมาะสม
และช่วยบ่มสามัคคีดีจริงจริง
หมั่นฝึกปรือเถอะนะอย่าสูงสิง
เราหาสิ่งดีมาเล่นกันเถิดเอ๋ย

ที่มา : ภาพ <http://www.sawasdeenakhonphanom.com>

สืบค้นเมื่อ ๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง จีระนันท์ เชื้อดวงผุย

ให้นักเรียนอ่านการละเล่นพื้นบ้านแล้ววิเคราะห์วิจารณ์ตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

๑. รูปแบบ

.....

๒. เนื้อเรื่อง

.....

.....

.....

.....

๓. กลวิธีในการนำเสนอ

.....

.....

.....

๔. การใช้ภาษา

.....

๕. การวิจารณ์

.....

.....

.....

๖. ความคิดแทรก

.....

.....

.....

๗. ความคิดเห็นเสริม

.....

.....

.....

แบบทดสอบหลังเรียน
แบบฝึกทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์
เล่ม ๓ เรื่อง การอ่านคิดวิเคราะห์การละเล่นพื้นบ้านในนครพนม
กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านคำถามและคำตอบให้ละเอียดแล้วทำเครื่องหมายกากบาท (X) ให้ตรงกับช่องอักษร ก, ข, ค, หรือ ง ลงในกระดาษคำตอบในข้อที่เห็นว่าถูกต้อง

๑. ข้อใดกล่าวถึง “การละเล่น” ได้ถูกต้อง
 - ก. การกระทำเพื่อการเอาชนะ
 - ข. การกระทำเพื่อการแข่งขัน
 - ค. การกระทำเพื่อความสนุกหรือผ่อนคลายอารมณ์
 - ง. เกมการเล่นของผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปี
๒. การละเล่นพื้นบ้านสะท้อนให้เห็นความเป็นไทย ยกเว้นข้อใด
 - ก. ความงดงามของภาษา
 - ข. ความเชื่อ ค่านิยม
 - ค. ประเพณี
 - ง. วัฒนธรรม
๓. สิ่งใดที่มีผลต่อการทำให้การละเล่นไทยเปลี่ยนไปหรือหายไปจากสังคมไทย
 - ก. ค่านิยม
 - ข. ความเป็นอยู่ก็เปลี่ยนแปลงไป
 - ค. การรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา
 - ง. ถูกทุกข้อ
๔. การละเล่น “บั้งขิ้น” เป็นการละเล่นของชนเผ่าใดในจังหวัดนครพนม
 - ก. ชนเผ่าไทยญ้อ
 - ข. ชนเผ่าไทยกะเลิง
 - ค. ชนเผ่าไทยข่า
 - ง. ชนเผ่าไทยแสก

ให้นักเรียนดูภาพประกอบ “การละเล่นพื้นบ้าน” ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามข้อ ๕-๖

๕. จากภาพประกอบ “การละเล่นพื้นบ้าน” ข้อความใดกล่าวถึง “ผู้เล่น” ในการละเล่นชนิดนี้ได้เด่นชัดที่สุด

ก. อุปกรณ์การเล่นที่มีไว้	ใช้ไม้ไผ่ลำตรงตัดมานี้
ขนาดก็พอเหมาะกับมือซี	ความยาวที่ห้าสิบถึงหกสิบห้าเซน
ข. และใช้ไม้เดียวกันตัดสั้นเข้า	เจาะร่องดินแล้วเอาวางให้เห็น
ใช้ไม้ยาววัดผ่านจนกระเด็น	เป็นการเล่นหมากอีกที่มีมา
ค. เล่นได้ทั้งเป็นทีมและก็ได้เดี่ยว	เวลาเล่นมีชื่อเกี่ยวข้องกันหนา
หมากคั้นนั้นใช้ไม้ยาววัดขึ้นมา	ส่งไม้สั้นผ่านสายตาไปไกลไกล
ง. อีกหมากเตะไม้ยาวเตะไม้สั้น	เพื่อส่งมันลอยละลิวไกลเข้าไว้
ส่วนหมากเตะาก็เตะกระดอนไป	หลายหลายครั้งจึงได้กำหนดตี

๖. ข้อความใดต่อไปนี้ที่ผู้เขียนต้องการสื่อให้รู้ว่าการละเล่นชนิดนี้สามารถเล่นเป็นทีมได้

- ทำให้เกิดความสนุกเกิดทักษะ
- เพิ่มพลังกำลังขาได้อีกเล่า
- วิ่งว่องไวบริหารปอดช่วยกล่อมเกลา
- สามัคคีในหมู่เฮาชาวนครพนม

ก. ประเพณีงานแต่งงาน
ข. ประเพณีงานศพ
ค. ประเพณีงานบวช
ง. ประเพณีงานบุญพระเวส

- ก. หมาก หมายถึง ชื่อเรียกปาล์ม ผลรูปไข่ออกเป็นทะลาย เมล็ดมีรสฝาด ใช้กินกับปูน และพลูซึ่งรวม เรียกว่า กินหมาก
- ข. พลู หมายถึง ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง ใบรูปหัวใจ มีกลิ่นเฉพาะ รสเผ็ดร้อน ใช้กินกับหมาก และทำยาได้
- ค. ยา หมายถึง ใบยาสำหรับสูบ ที่ห่อเป็นมวนด้วยกระดาษสีขาว
- ง. ถูกทุกข้อ

๙. การละเล่นใดต่อไปนี้ที่ไม่ต้องใช้อุปกรณ์ในการเล่น

- ก. มอญซ่อนผ้า รีรีข้าวสาร เดินกะลา
- ข. ตีจ๊ับ งูกินหาง กาฟักไข่
- ค. ตีจ๊ับ งูกินหาง ขี่ม้าส่งเมือง
- ง. ตีจ๊ับ มอญซ่อนผ้า กาฟักไข่

๑๐. “จุฬา , วงเด็อน, บุษบัน, ปักเป้า, งู” เป็นชื่อประเภทของการละเล่นชนิดใด

- ก. การละเล่นมอญซ่อนผ้า
- ข. การละเล่นว่าว
- ค. การละเล่นกะลา
- ง. การละเล่นขี่ม้าส่งเมือง

กระดาษคำตอบแบบทดสอบหลังเรียน
 เล่ม ๓ การอ่านคิดวิเคราะห์การละเล่นพื้นบ้านไทยในนครพนม
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

คำชี้แจง : ให้นักเรียนพิจารณาคำตอบที่ถูกที่สุด แล้วทำเครื่องหมาย (X) ลงในช่อง ที่ตรงกับ
 ตัวอักษร ก, ข, ค, ง

ตัวเลือก				
ข้อ	ก	ข	ค	ง
๑				
๒				
๓				
๔				
๕				
๖				
๗				
๘				
๙				
๑๐				

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒

กมลพัทธ์ โพธิ์ทอง. เก่งข้อสอบ O-NET ม.๓ ภาษาไทย. กรุงเทพฯ : แม็คเอดดูเคชั่น, ๒๕๕๖.

กิจมาโนชญ์ โรจนทรัพย์. ตีวเข้มภาษาไทยโค้งสุดท้ายเข้าเตรียมอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ :

โรงเรียนวิทย์ศิลป์ Pinnacle, ๒๕๕๒.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การคิดเชิงวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : ชัคเชสมิเดีย, ๒๕๔๖.

_____ .การคิดเชิงสังเคราะห์. กรุงเทพฯ : ชัคเชสมิเดีย, ๒๕๔๘.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนาการทาง

ประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนครพนม. กรุงเทพฯ :

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, ๒๕๔๒.

จิรา อร่ามโชติ. เตรียมสอบภาษาไทย ม.๓. กรุงเทพฯ : พี อาร์ คัลเลอร์พริ้นท์ จำกัด.

ทิตนา แคมณี และคณะ. การคิดและการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพฯ :

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๐.

สำนักวิชาการและมาตรฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

คู่มือการเรียนการสอนภาษาไทย คิดและเขียนเชิงสร้างสรรค์ : เรียงความ

ย่อความ และสรุปความ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สกสค.ลาดพร้าว, ๒๕๕๘.

_____ . ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒.

_____ .

สวัสดีนครพนม. เข้าถึงได้จาก <http://www.sawasdeenakhonphanom.com> , (๒๕๖๐).

ภาคผนวก

เฉลย

แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน
แบบฝึกทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์
เล่ม ๓ เรื่อง การอ่านคิดวิเคราะห์การละเล่นพื้นบ้านในนครพนม
กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านคำถามและคำตอบให้ละเอียดแล้วทำเครื่องหมายกากบาท (X) ให้ตรงกับช่องอักษร ก, ข, ค, หรือ ง ลงในกระดาษคำตอบในข้อที่เห็นว่าถูกต้อง

๑. ข้อใดกล่าวถึง “การละเล่น” ได้ถูกต้อง
 - ก. การกระทำเพื่อการเอาชนะ
 - ข. การกระทำเพื่อการแข่งขัน
 - ค. การกระทำเพื่อความสนุกหรือผ่อนคลายอารมณ์
 - ง. เกมการเล่นของผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปี
๒. การละเล่นพื้นบ้านสะท้อนให้เห็นความเป็นไทย ยกเว้นข้อใด
 - ก. ความงดงามของภาษา
 - ข. ความเชื่อ ค่านิยม
 - ค. ประเพณี
 - ง. วัฒนธรรม
๓. สิ่งใดที่มีผลต่อการทำให้การละเล่นไทยเปลี่ยนไปหรือหายไปจากสังคมไทย
 - ก. ค่านิยม
 - ข. ความเป็นอยู่ก็เปลี่ยนแปลงไป
 - ค. การรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา
 - ง. ถูกทุกข้อ
๔. การละเล่น “บั้งขี้้น” เป็นการละเล่นของชนเผ่าใดในจังหวัดนครพนม
 - ก. ชนเผ่าไทยญ้อ
 - ข. ชนเผ่าไทยกะเลิง
 - ค. ชนเผ่าไทยข่า
 - ง. ชนเผ่าไทยแสก

ให้นักเรียนดูภาพประกอบ “การละเล่นพื้นบ้าน” ต่อไปนี้แล้วตอบคำถามข้อ ๕-๖

๕. จากภาพประกอบ “การละเล่นพื้นบ้าน” ข้อความใดกล่าวถึง “ผู้เล่น” ในการละเล่นชนิดนี้ได้เด่นชัดที่สุด

ก. อุปกรณ์การเล่นที่มีไว้	ใช้ไม้ไผ่ลำตรงตัดมานี้
ขนาดก็พอเหมาะกับมือซี	ความยาวที่ห้าสิบถึงหกสิบห้าเซน
ข. และใช้ไม้เดียวกันตัดสั้นเข้า	เจาะร่องดินแล้วเอาวางให้เห็น
ใช้ไม้ยาวจัดผ่านจนกระเด็น	เป็นการเล่นหมากอีที่มีมา
ค. เล่นได้ทั้งเป็นทีมและก็ได้เดี่ยว	เวลาเล่นมีชื่อเกี่ยวข้องกันหนา
หมากคั่นนั้นใช้ไม้ยาวจัดขึ้นมา	ส่งไม้สั้นผ่านสายตาไปไกลไกล
ง. อีกหมากเตะไม้ยาวเตะไม้สั้น	เพื่อส่งมันลอยละลิวไกลเข้าไว้
ส่วนหมากเตะาก็เตะกระดอนไป	หลายหลายครั้งจึงได้กำหนดตี

๖. ข้อความใดต่อไปนี้ที่ผู้เขียนต้องการสื่อให้รู้ว่าการละเล่นชนิดนี้สามารถเล่นเป็นทีมได้

- ก. ทำให้เกิดความสนุกเกิดทักษะ
- ข. เพิ่มพละกำลังขาได้อีกเล่า
- ค. วังว่องไวบริหารปอดช่วยกล้ามเนื้อ
- ง. สามัคคีในหมู่เฮาชาวนครพนม

ก. ประเพณีงานแต่งงาน
ข. ประเพณีงานศพ
ค. ประเพณีงานบวช
ง. ประเพณีงานบุญพระเวส

จากคำประพันธ์ข้างต้น ข้อใดอธิบายถึงคำว่า “หมากเสียดพลูยา” ได้ถูกต้อง

- ก. หมาก หมายถึง ชื่อเรียกปาล์ม ผลรูปไข่ออกเป็นทะลาย เมล็ดมีรสฝาด ใช้กินกับ
ปูนและพลูซึ่งรวม เรียกว่า กินหมาก
- ข. พลู หมายถึง ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง ใบรูปหัวใจ มีกลิ่นเฉพาะ รสเผ็ดร้อน ใช้กินกับ
หมาก และทำยาได้
- ค. ยา หมายถึง ใบยาสำหรับสูบ ที่ห่อเป็นมวนด้วยกระดาษสีขาว
- ง. ถูกทุกข้อ

๙. การละเล่นใดต่อไปนี้ที่ไม่ต้องใช้อุปกรณ์ในการเล่น

- ก. มอญซ่อนผ้า รีรีข้าวสาร เดินกะลา
- ข. ตีจ๊ับ ภูกินหาง กาฬไก่
- ค. ตีจ๊ับ ภูกินหาง ขี่ม้าส่งเมือง
- ง. ตีจ๊ับ มอญซ่อนผ้า กาฬไก่

๑๐. “จุฬา , วงเดือน, บุหลัน, ปักเป้า, ภู” เป็นชื่อประเภทของการละเล่นชนิดใด

- ก. การละเล่นมอญซ่อนผ้า
- ข. การละเล่นว่าว
- ค. การละเล่นกะลา
- ง. การละเล่นขี่ม้าส่งเมือง

เฉลยคำตอบแบบทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน
เล่ม ๓ การอ่านคิดวิเคราะห์การละเล่นพื้นบ้านในนครพนม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

คำชี้แจง : ให้นักเรียนพิจารณาคำตอบที่ถูกที่สุด แล้วทำเครื่องหมาย (X) ลงในช่องที่ตรงกับตัวอักษร ก, ข, ค, ง

ตัวเลือก				
ข้อ	ก	ข	ค	ง
๑			X	
๒	X			
๓				X
๔				X
๕			X	
๖				X
๗		X		
๘				X
๙			X	
๑๐		X		

เฉลย

แบบฝึกทักษะที่ ๑

เรื่อง การวิเคราะห์แผนภาพโครงเรื่องการเล่นหมากโอ

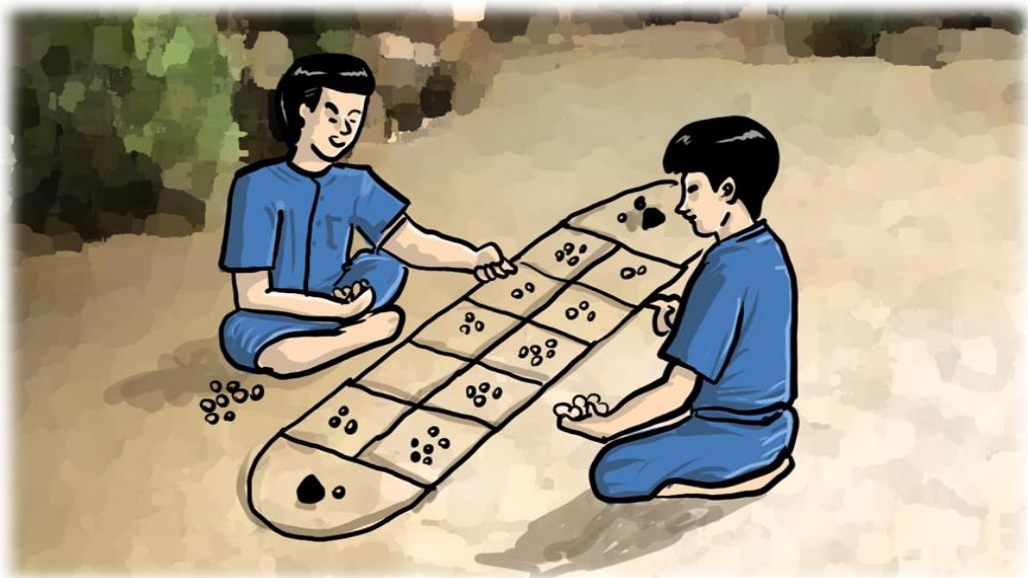

คำชี้แจง

ให้นักเรียนอ่านการละเล่นพื้นบ้าน “หมากโอหล่าง” แล้ววิเคราะห์แผนภาพโครงเรื่องตามหัวข้อที่กำหนดให้

หมากโอหล่าง

การเล่นที่มีมาหมากโอหล่าง
เม็ดโตเท่าหัวแม่มือต้องใส่ใจ
นำก้อนหินหรือวัสดุที่ใหญ่กว่า
แล้วหาไม้กระดานที่เรา
ทำสิบช่องสองข้างอย่างละห้า
นำก้อนกรวดห้าก้อนนำมาวาง
ส่วนท้ายของตารางทำเป็นครึ่ง
มีค่าก่อนละห้าคะแนนนางคราญ
ก่อนจะเล่นต้องหาใครได้เล่นก่อน
หรือจะเป่ายิงจุบส่งมือพลัน

นำกรวดบ้างหินบ้างคัดเลือกไว้
ห้าสิบเม็ดเป็นเบี้ยได้อย่างพอดี
นำเอามาสองก้อนได้หมากกะโปกนี้
เอาถ่านที่สีดำขีดตาราง
ผู้เล่นมาสองคนคนละข้าง
ในตารางสิบช่องตามต้องการ
วงกลมซึ่งวางก้อนหินไว้ทุกด้าน
ถ้าอยากสนุกสนานลองเล่นกัน
ฟังสังวรจับไม้สั้นไม้ยาวนั้น
ใครชนะเป็นอันเล่นก่อนใคร

ประโยชน์และข้อคิดจากการเล่น
 ทั้งพ่อแม่คนใกล้ชิดวางแผนไป
 เพราะขณะที่พ่อแม่ทำงานอยู่
 จากสายตาเฝ้ามองไม่กังวล
 เพื่อให้เด็กได้ใช้ซึ่งความคิด
 คิดคำนวณเบี่ยงกองใดที่สำคัญ
 เป็นการสร้างความเพลิดเพลินที่สุด
 มีเวลาทำงานได้เป็นอาจิน
 อนุรักษ์กันไว้เถอะน้องพี่
 ร่วมสืบสานสืบทอดตลอดไป

เขาใช้เป็นกุศโลบายของผู้ใหญ่
 ไม่อยากให้ลูกหลานเล่นซุกซน
 ก็ต้องดูแลไปไม่ให้พ้น
 เลยคิดกลเป็นเกมให้เล่นกัน
 เพื่อพิชิตในเกมอย่างสุขสันต์
 เมื่อเรียงไปทางใดนั้นได้ตบกัน
 ผู้ใหญ่ก็เร่งรุดเป็นนิจสิน
 เพราะเด็กทั้งสี่เล่นกันอย่างสนใจ
 จะได้มีการละเล่นต่อไปได้
 เพื่อให้คงอยู่คู่นครพนม

ที่มา : ภาพ <http://www.sawasdeenakhonphanom.com>

สืบค้นเมื่อ ๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง จีระนันท์ เชื้อดวงผุย

วิเคราะห์แผนภาพโครงเรื่อง

๑. ชื่อการเล่น

หมากโอหล่าง

๒. จำนวนผู้เล่น

ใช้ผู้เล่น จำนวน ๒ คน

๓. สถานที่เล่น

บริเวณลานกลางแจ้ง

๔. อุปกรณ์การเล่น

๑. กรวดหรือหินขนาดเท่าหัวแม่มือ จำนวน ๕๐ เม็ดใช้เป็นเบี้ย

๒. กรวดหรือหินขนาดใหญ่กว่าหัวแม่มือ จำนวน ๒ เม็ด ใช้เป็นหมากกระโปก

๓. ไม้กระดาน จำนวน ๑ แผ่น

๔. ถ่านไม้สีดำ สำหรับขีดตาราง

๕. เหตุการณ์ (ลำดับวิธีการเล่นหมากโอหล่าง) คำตอบอยู่ในดุลยพินิจของครู

๑. หออุปกรณ์การเล่น(กรวดหรือหินขนาดเท่าหัวแม่มือ จำนวน ๕๐ เม็ดใช้เป็นเบี้ย ขนาดใหญ่กว่าหัวแม่มือ จำนวน ๒ เม็ด ใช้เป็นหมากกระโปก ไม้กระดาน จำนวน ๑ แผ่น และถ่านไม้สีดำสำหรับขีดช่องตาราง ๑๐ ตาราง ข้างละ ๕ ช่อง โดยส่วนสุดท้ายของตารางทำเป็นรูปครึ่งวงกลมทั้ง ๒ ข้าง)

๒. ผู้เล่น จำนวน ๒ คน นั่งเล่นคนละข้าง โดยใช้เบี้ยหยอดลงในตารางๆละ ๕ เม็ด จำนวน ข้างละ ๕ ช่อง รวมเป็น ๑๐ ช่อง ส่วนสุดท้ายของตารางทำเป็นรูป ครึ่งวงกลมทั้ง ๒ ข้าง ใช้เบี้ยขนาดใหญ่จำนวนช่องละ ๑ เม็ด (เบี้ยขนาดเล็ก มีค่าเม็ดละ ๑ คะแนน ส่วนเบี้ยขนาดใหญ่ มีค่าเม็ดละ ๕ คะแนน)

๓. ก่อนทำการเล่น ให้ผู้เล่นจับไม้สั้นยาว หรือ เป่ายี่งอ ฝ่ายชนะเป็นคนเล่นก่อน

๔. วิธีการเดินแต้มให้เดินไปทางขวามือก่อน โดยผู้เล่นสามารถคิดกลวิธีที่จะได้ตบกิน เบี้ยคือช่องว่างที่สิ้นสุดของเบี้ยที่หยอดไป ผลัดกันเล่นจนกว่าเบี้ยจะหมด

๕. วิธีการนับแต้ม ให้นับคะแนนจากเบี้ย ใครได้คะแนนมากกว่าถือเป็นฝ่ายชนะ

๖. ประโยชน์ของการเล่นหมากโอหล่าง

เป็นกลุโบายที่ผู้ใหญ่ใช้สำหรับให้เด็กเล่นในขอบเขต, เพื่อความเพลิดเพลิน, ฝึกสมอง

เฉลย

แบบฝึกทักษะที่ ๒

เรื่อง การอ่านวิเคราะห์คุณค่าการเล่นหมากคล่องช้าง

คำชี้แจง

ให้นักเรียนอ่านการละเล่นพื้นบ้าน “หมากคล่องช้าง” แล้ววิเคราะห์คุณค่าของการเล่นที่กำหนดให้

หมากคล่องช้าง

การเล่นของเราชาวอีสาน
หมากคล่องช้างก็เล่นกันได้ในครา
ไปช่วยงานร่วมประสานกันเข้าไว้
และถ้าหากอยากคุ้นเคยกันและกัน
เพราะว่าใช้เป็นสื่อในการสร้าง
หรือหยอกล้อให้เจ้าภาพคลายโศกา
อุปกรณ์ที่ใช้ผ้าขาวม้า
หรือผลไม้กล้วยแตงกวาหามาพล้น
ข้าวเหนียวผลไม้ใช้เป็นอาหารช้าง
แยกหญิงชายฝ่ายละสองคนขึ้นไป
ว่าฝ่ายไหนจะได้เป็นฝ่ายคล่อง
หรืออาจจะสับเปลี่ยนเพื่อแบ่งปัน

มีมานานเป็นสิ่งที่ดีล้วนมีค่า
มีงานศพขึ้นมาชวนกันพลัน
ทั้งใกล้ไกลล้วนพี่น้องกันทั้งนั้น
เธอและฉันสาวหนุ่มข่มขูรา
ความผูกพันกันบ้างตามประสา
เขาก็หาหมากคล่องช้างมาเล่นกัน
ให้นำมาหนึ่งผืนข้าวเหนียวปั้น
มีแค่นั้นหาไม่ยากหรือกลัวขวยตา
และก่อนเล่นแบ่งช้างกันก่อนหนา
ได้ทำการเจรจาตกลงกัน
อีกฝ่ายต้องเป็นช้างไม่เหหัน
ความสนุกสนานสันทัดกันทุกคน

เมื่อเริ่มเล่นให้น้ำผ้าขาวม้า
 บ่วงต้องอยู่กลางผ้าใช้เป็นกล
 แห่ละที่ต้องเหลือไว้คือชายผ้า
 ดึงมัดแขนฝ่ายข้างไว้ได้ตั้งใจ
 และสิ่งที่เอาไว้อีกคือข้าง
 วางตรงข้ามกับข้างอย่าประวิง
 เพราะฝ่ายชายต้องใช้มือไปสอด
 ฝ่ายหญิงก็ร่วมกันใช้พลัง
 เมื่อมัดแล้วก็มาถามเรื่องความรัก
 อยู่กับใครที่ไหนเล่าห่อหุ้มชายชาญ
 อาจรักอยู่กับคนนั้นหรือคนนี้
 และผลัดกันหมุนเวียนจนพอใจ

เพื่อเอามาทำเป็นบ่วงให้ได้ผล
 ให้ฝ่ายข้างสอดแขนคั่นหยิบข้าวไป
 ทั้งสองข้างนี้แห่ละนาเพื่ออาศัย
 เมื่อมัดได้ถามอะไรตอบตามจริง
 ที่กล่าวมาหลายอย่างได้ทุกสิ่ง
 หากว่าหญิงเป็นฝ่ายดึงพึงระวัง
 เพื่อเล็ดลอดหาอาหารดั่งมุ้งหวัง
 มัดแขนข้างไว้ตั้งใจต้องการ
 ว่าสมัครรักใคร่ใจประสาน
 ช่วยเพิ่มความสุขสนทนาคือตอบไป
 จนเป็นที่ถูกฤทัยจึงปล่อยได้
 เป็นการละเล่นที่มีในท้องถิ่นเรา

ที่มา : ภาพ <http://www.sawasdeenakhonphanom.com>

สืบค้นเมื่อ ๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง จีระนันท์ เชื้อดวงผุย

ให้นักเรียนเติมคำลงในช่องว่างให้สมบูรณ์

วิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ (ดูลยพินิจของครู)

๑. ผู้แต่งใช้ภาษาที่ทำให้เกิดภาพวิธีการเล่นคล้ายตาม เช่น

อุปกรณ์ที่ใช้ผ้าขาวม้า	ให้นำมาหนึ่งผืนขยำเหนียวปั้น
หรือผลไม้กล้วยแดงกว่าหามาพล้น	มีแค่นั้นหาไม่ยากห rokok ขวัญตา
ข้าวเหนียวผลไม้ใช้เป็นอาหารช้าง	และก่อนเล่นแบ่งช้างกันก่อนหนา
แยกหญิงชายฝ่ายละสองคนขึ้นไปนา	ได้ทำการเจรจาตกลงกัน
ว่าฝ่ายไหนจะได้เป็นฝ่ายคล้อง	อีกฝ่ายต้องเป็นช้างไม่เหหัน
หรืออาจจะสับเปลี่ยนเพื่อแบ่งปัน	ความสนุกสุขสันต์กันทุกคน

วิเคราะห์คุณค่าด้านเนื้อหา (ดูลยพินิจของครู)

๑. แนวความคิดและกลวิธีนำเสนอกลอนสุภาพการละเล่น ทั้ง ๑๒ บทนี้
เนื้อหาเป็นเรื่องราวการละเล่นพื้นบ้าน “หมากคล่องช้าง” ซึ่งอธิบายลำดับ
เนื้อหาตั้งแต่วัฒนธรรมการละเล่นซึ่งใช้เล่นเฉพาะในงานศพ อุปกรณ์การเล่น
ที่หาได้ง่าย วิธีการเล่นที่หนุ่มสาวมีโอกาสพบปะเรียนรู้นิสัยกันและกัน
ภายใต้ขอบเขตที่เหมาะสม ตลอดจนสอดแทรกการรักษาพลสรวงตัวของฝ่ายหญิง

วิเคราะห์คุณค่าด้านสังคม (ดุลยพินิจของครู)

๑. เป็นการละเล่นที่สืบทอดกันมาและใช้เล่นเฉพาะในงานศพ เช่น
“การละเล่นของเราชาวอีสาน มีมานานเป็นสิ่งดีล้วนมีค่า
หมากคล่องซ้างก็เล่นกันได้ในครา มืงานศพขึ้นมาชวนกันพลัน”
๒. เป็นการละเล่นที่ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตในงานศพของคนสมัยก่อน เช่น
เพราะว่าใช้เป็นสื่อในการสร้าง ความผูกพันกันบ้างตามประสา
หรือหยอกล้อให้เจ้าภาพคลายโศกา เขาก็หาหมากคล่องซ้างมาเล่นกัน
๓. เป็นการละเล่นที่ส่งเสริมการรักษาวลสงวนตัวของฝ่ายหญิง เช่น
“วางตรงข้ามกับซ้างอย่าประวิง หากว่าหญิงเป็นฝ่ายดิงพึงระวัง
เพราะฝ่ายชายต้องใช้มือไปสอด เพื่อเด็ดลอดหาอาหารดั่งมุ่งหวัง”
๔. เป็นการละเล่นที่สะท้อนให้เห็นความสามัคคีในหมู่คณะ
“ไปช่วยงานร่วมประสานกันเข้าไว้ ทั้งใกล้ไกลล้วนพี่น้องกันทั้งนั้น”

เฉลย

แบบฝึกทักษะที่ ๓ เรื่อง การอ่านเพื่อวิเคราะห์การละเล่นบั้งขึ้น

คำชี้แจง

ให้นักเรียนอ่านการละเล่นพื้นบ้าน “บั้งขึ้น” แล้ววิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหา การใช้ภาษาของการละเล่นที่กำหนดให้

บั้งขึ้น

บั้งขึ้นการละเล่นของไทยแสดก
มีในบ้านอาจสามารถมานานเนา
แต่ก็มีประเพณีที่ดีเด่น
โอกาสเล่นขณะเผาศพเขานิยม
ใช้ผู้เล่นสามคนเพียงเท่านี้
และผู้เล่นสองคนแข็งแรงไป
อุปกรณ์ก็หากระบอกไม้ไผ่
ข้อสุดท้ายความหมายสำคัญมี
ไปหามาให้ได้ครบเจ็ดก้อน
ให้หมอครูท่องคาถาเจ็ดจบครัน

มองดูแปลกแหวกแนวชาวบ้านเขา
เป็นชาวเผ่าชนกลุ่มน้อยในนครพนม
การละเล่นบั้งขึ้นที่สั่งสม
ไฟลูกไหม้คล้ายทุกข์ตรมในจิตใจ
หมอครูหนึ่งคนที่มีคาถาไว้
กดบั้งลงให้ได้โนทันที่
ยาวสามปล้องเจาะข้อไปเหลือไว้ที่
หาถ่านไฟจากที่เผาศพกัน
ซึ่งแต่ก่อนมีในฉาปนสถานนั้น
เป่าที่ถ่านเป็นอันเสร็จพิธี

ให้คัดเลือกชายหนุ่มที่แข็งแรง
หรือกางเกงขาสั้นก็ยิ่งดี
โดยผู้เล่นจัดประทับเข้ากับบ่า
ปากกระบอกตั้งแนวตั้งเป็นสำคัญ
จากนั้นนำถ่านที่ทองคำเอาไว้
ปิดปากบังกตกลงไม่ยากเย็น
แล้วสั่งให้ผู้เล่นทั้งสองกด
แต่เหมือนกับว่าบังมีชีวิ
เมื่อเหตุการณ์เป็นไปในเช่นนี้
เหมือนวิญญานผู้ตายล่องลอยไป
การละเล่นแบบนี้ให้คติธรรม
มีข้อคิดว่าชีวิตที่อยู่กัน
ส่วนทางโลกยังให้ความเพลิดเพลิน
เพราะฉะนั้นรักษาไว้ซึ่งกายา

ถอดเสื้อแสงเหลือไว้ผ้าเตี่ยวนี้
หมอครุ่นมือบไม่ใผ่ให้ไปพลัน
ซ้ายหรือขวาที่ถนัดเหมือนกันนั้น
ไม่ใผ่นั้นห่างจากพื้นสามสิบเซน
ใส่ลงไปในกระบอกให้ผู้เล่น
โยกหมุนวนให้เป็นซึ่งพิธี
เพื่อบังลกลงดินให้ได้
ล่อยพันปฐพีน่าแปลกใจ
เหล่าญาติมิตรน้องพี่สบายใจได้
สู่สวรรค์นภลัยไม่หวั่นกัน
เพื่อได้นำไปใช้ให้สุขสันต์
ย่อมมีวันขึ้นลงตลอดเวลา
แต่ก็ยังต้องเผชิญโรครภัยหนา
ให้แข็งแรงโรคาไม่กล้ากราย

ที่มา : ภาพ <http://www.sawasdeenakhonphanom.com>

สืบค้นเมื่อ ๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง จีระนันท์ เชื้อดวงผุย

ให้นักเรียนตอบคำถามตามรูปแบบการวิเคราะห์ ดังนี้

๑. การละเล่นพื้นบ้าน “บั้งขึ้น” ผู้แต่งใช้รูปแบบชนิดใดในการแต่ง

ร้อยกรอง คำประพันธ์ประเภทกลอนสภาพ

๒. ให้นักเรียนพิจารณา แล้วตอบคำถาม ยกตัวอย่างตามหัวข้อดังต่อไปนี้

๒.๑ ข้อความใดเป็นข้อเท็จจริงในการละเล่นพื้นบ้าน “บั้งขึ้น”

บั้งขึ้นการเล่นของไทยแสง	มองดูแปลกแหวกแนวชาวบ้านเขา
มีในบ้านอาจสามารถมานานเนา	เป็นชาวเผ่าชนกลุ่มน้อยในนครพนม
แต่ก็มีประเพณีที่ดีเด่น	การเล่นบั้งขึ้นที่สั่งสม
โอกาสเล่นขณะเผาศพเขานิยม	ไฟลูกไหม้คล้ายทุกข์ตรมในจิตใจ

๒.๒ ข้อความใดเป็นข้อคิดเห็นในการละเล่นพื้นบ้าน “บั้งขึ้น”

แล้วสั่งให้ผู้เล่นทั้งสองกด	เพื่อบั้งลดลงดินให้ได้
แต่เหมือนกับว่าบั้งมีชีวิ	ลอยพันปฐพีน่าแปลกใจ
เมื่อเหตุการณ์เป็นไปในเช่นนี้	เหล่าญาติมิตรน้องพี่สบายใจได้
เหมือนวิญญานผู้ตายล่องลอยไป	สู่สวรรค์นภาลัยไม่หวั่น

๒.๓ ข้อความใดเป็นความรู้สึกของผู้เขียนการละเล่นพื้นบ้าน “บั้งขึ้น”

“การเล่นแบบนี้ให้คติธรรม	เพื่อได้นำไปใช้ให้สุจริต
มีข้อคิดว่าชีวิตที่อยู่กัน	ย่อมมีวันขึ้นลงตลอดเวลา
ส่วนทางโลกยังให้ความเพลิดเพลิน	แต่ก็ยังต้องเผชิญโรคร้ายหนา
เพราะฉะนั้นรักษาไว้ซึ่งกายา	ให้แข็งแรงโรคภัยไม่กล้าราย

๔. ให้นักเรียนพิจารณาระดับภาษาที่ใช้ในการละเล่นพื้นบ้าน “บั้งขึ้น” (ดูลยพินิจครู)

๑. ภาษาที่ใช้เป็นภาษาระดับไม่เป็นทางการ

๒. ใช้ถ้อยคำสำนวนเชิงอธิบายให้เกิดจินตภาพเสมือนอยู่ในเหตุการณ์

๓. สอดแทรกข้อคิดเชิงคติธรรม

เฉลย

แบบฝึกทักษะที่ ๔

เรื่อง การวิเคราะห์และวิจารณ์การละเล่นหมากบ้ำ

คำชี้แจง

ให้นักเรียนอ่านการละเล่นพื้นบ้าน “หมากบ้ำ” แล้ววิเคราะห์และวิจารณ์ของการละเล่นที่กำหนดให้

หมากบ้ำ

การละเล่นของเด็กโตทั้งชายหญิง
เพราะอาศัยความแม่นยำกันนะเธอ
อุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่น
นำมาเรียงหน้ากระดานที่ละอัน
นำหมากบ้ำที่เรียกว่า “อีเคย”
หากล้มลงให้ถือว่ามันเป็น
เมล็ดมะค่าโมงนั้นเราหาได้
ชาวบ้านที่อยู่ริมโขงไม่เกรงกริ่ง
ปัจจุบันเป็นของที่หายาก
ไม่มีใครสืบทอดให้กระทำ

ถือเป็นสิ่งท้าทายได้เสมอ
ชวนเพื่อนเกลอมาเล่นหมากบ้ำกัน
ท่านเคยเห็นเมล็ดมะค่าโมงไหมเล่นนั้น
ความห่างนั้นประมาณสี่ถึงห้าเซน(ติเมตร)
อย่านิ่งเฉยยิ่งให้ถูกในการเล่น
รายได้ของผู้เล่นในฝ่ายยิ่ง
จากการไหลตามน้ำมากับทุกสิ่ง
ไม่เฉยนิ่งนำมาเล่นเป็นประจำ
การละเล่นจึงหายจากไม่กรายกล้า
เลยสูญไปไม่นำมาเล่นกัน

ในการเล่นจะหลายคนหรือเล่นเดี่ยว
ตัวลงทุนเรียกว่า “กุ่ม” วางลงพลงัน
การลงทุนถ้าลงตาละหมาก
ลงตาละหมากแต่ค่าสองด้วยมันใจ
ใครเคยเล่นกติกาคงเคยรู้
ยิ่งประโยชน์ที่เล่นเป็นสำคัญ
สนุกสนานเพลิดเพลินเป็นอย่างยิ่ง
รู้แพ้ชนะรู้จักทาน่าชื่นชม
ประสาทตาสัมพันธ์กับประสาทมือ
ช่วยสืบทอดใกล้สูญหายได้ประวิง

ก็ไม่เกี่ยวเล่นได้กันทั้งนั้น
เอาหมากติดอี่เคยนั้นหมุนตีไป
เรียก “อี่เด็ด” ไม่มากลงทุนไว้
เรียก “อี่ที” เข้าได้ใช้เรียกมัน
พิเคราะห์ดูชื่อเรียกหลากหลายนั้น
สารพันผ่อนคลายในอารมณ์
เด็กชายหญิงได้เล่นเห็นเหมาะสม
และช่วยบ่มสามัคคีดีจริงจริง
หมั่นฝึกปรือเถอะนะอย่าสูงส่ง
เราหาสิ่งดีมาเล่นกันเถิดเอ๋ย

ที่มา : ภาพ <http://www.sawasdeenakhonphanom.com>

สืบค้นเมื่อ ๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง จีระนันท์ เชื้อดวงผุย

ให้นักเรียนอ่านการละเล่นพื้นบ้านแล้ววิเคราะห์วิจารณ์ตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

๑. รูปแบบ

รูปแบบคำประพันธ์ร้อยกรอง ประเภทกลอนสุภาพ

๒. เนื้อเรื่อง

เนื้อเรื่องกล่าวถึง การละเล่นหมากบ้ำ วิธีชีวิตการละเล่น กติกาการละเล่น
ผู้เล่น อุปกรณ์การเล่น ประโยชน์ในการเล่น

๓. กลวิธีในการนำเสนอ

ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องอย่างง่าย ๆ ตรงไปตรงมา อธิบายการละเล่นตามลำดับ

๔. การใช้ภาษา

ใช้ภาษาระดับไม่เป็นทางการ แต่ให้เกิดภาพพจน์ในการละเล่น

๕. การวิจารณ์สาร

ผู้เขียนมีเจตนาในการระลึก เห็นคุณค่าการละเล่นชนิดนี้ ซึ่งปัจจุบันสูญหายไป
ไปตามกาลเวลา

๖. ความคิดแทรก

อาจเกิดความคิดแทรกในเนื้อเรื่องที่ว่า เมล็ดมะค่าโมงนั้นหายาก ซึ่งแสดงให้เห็น
ว่าป่าไม้ถูกทำลาย ต้นไม้ชนิดนี้สูญหายไปเมล็ดมะค่าโมงจึงไม่มี เลยทำให้
การละเล่นชนิดนี้สูญหายไปด้วย เช่น

“เมล็ดมะค่าโมงนั้นเราหาได้	จากการไหลตามน้ำมากับทุกสิ่ง
ชาวบ้านที่อยู่ริมโขงไม่เกรงกริ่ง	ไม่เขย่งนำมาเล่นเป็นประจำ
ปัจจุบันเป็นของที่หายาก	การละเล่นจึงหายจากไม่กรายกล้า
ไม่มีใครสืบทอดให้กระทำ	เลยสูญไปไม่นำมาเล่นกัน”

๗. ความคิดเห็นเสริม

อาจเกิดความคิดเห็นในเรื่องข้อคิดที่ได้ในการละเล่นนอกจากความเพลิดเพลิน
แล้วยังเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

“ ใครเคยเล่นกติกาเคยรู้	พิเคราะห์ดูชื่อเรียกหลากหลายนั้น
ยิ่งประโยชน์ที่เล่นเป็นสำคัญ	สารพันผ่อนคลายในอารมณ์
สนุกสนานเพลิดเพลินเป็นอย่างยิ่ง	เด็กชายหญิงได้เล่นเห็นเหมาะสม
รู้แพ้ชนะรู้จักทาน่าชื่นชม	และช่วยบ่มสามัคคีดีจริงจริง”